

szép szavakat csinál belőle, osecsebecsét. Néha azt hisszük, mintha hat golyóval játszanék a költő; inkább a szavak virtuózitását, a ritmus bizarr lendületeit, hajladozását érezzük, a gondolat maga lenn marad, a csattanó bágyadt. Szegedi versei sokszor egy meg nem írt nagy vers ornamentikájául hatnak s inkább kötetben, egymásután olvasva élnék igazabban. Néhány állatképe erős szatirai tehetséget mutat.

Vidor Marcel legújabb verseskötönyve jóhiszemű kirándulás a divatos kísérletek ingoványos területére. Kérzik ezekből a versekből, hogy költőjük egészen sajátos hangulat hatása alatt írt, de csak önmagának; felhők szeszélyes kavargásaként születtek bizarr ötletei, érzései, melyeknek kevés a melegük, sok a fényük s nyomon követésre igen nehéz a lojikájuk. Artista játéka, boszorkányos rím-sortüzek, nem egyszer síváran kongó rímelés, lükettetés. Egy-egy szó-tengely körül szavak kaleidoszkópja kering, az olvasóban támadó érzést már csirájában új érzés szorítja ki s valami egységes tarkaság, színzavar kerekedik verssé.

Vidor Marcel tavaly kiadott verseskötönyvében már jelentkezett ez a gesztus, most egész kötetet kívánt. Nekünk nem nyújtott különös élvezetet, minőt régebbi szép versei után várhattunk volna. Bár lehet, hogy enerváltabb lelkek szépséget találnak egy számunkra nagyon elvont szimbólum útvesztőiben s rokon hangulatot kelt bennük egy kusza érzés- és gondolatködlés, mely ránk nézve hatástalan. *Vajthó László.*

Logika. (Az igazság elméletének alapvonalai. Írta Pauler Ákos.) A logikát általában száraz tudománynak tartják s valóban száraz is igen sok elterjedt tankönyvben, kézikönyvben. Aki azonban kézbeveszi Pauler Ákosnak ezt a legújabb szép könyvét, az hamarosan jobbról fog meggyőződni; meg fogja tanulni, hogy a logika végtelenül érdekes tárgy is lehet megfelelő gondolkodó kezelésében, sőt, hogy egyrészt a legmélyebb filozófiai kérdésekkel, a lét végső problémáival szorosan összefügg, s másrészt a művészetrel is határos. Paulernek ez a kötet igazi műalkotás, valódi kis műremek. És mennyi szeretettel, tárgya iránti

lelkesedéssel van megírva! Milyen mély és milyen finom az az egészlet átható pár vezérgondolat, amely azután ebben a nagy romantikus filozófusokra emlékeztető végösszegezésben csendül ki: „Valamint a szeretet, úgy a megismerés is vágyódik tárgya után: azt minél teljesebben át akarja tudatával ölelni. Mindkettő bizonyos recipiálásra törekszik, azaz tárgyát minél teljesebben be akarja fogadni. A megismerés is, hasonlóképen a szeretet-hez, a tárggyal való bizonyos egyesülésre törekszik. És valamint a szeretet, az ismerés sem képes tárggyal sohasem betelni és a vele való szakadatlan érintkezésre vágyik. Ezért úgy a szeretetben, mint a megismerésben a végtelenség egy neme lappang, sőt mindkettő a végtelenség és az örökkévalóság utáni vágyak egy-egy formája.” Ennél azonban még gyönyörűbben fejezi ki ugyanezeket a gondolatokat a csatolt németnyelvű tartalmi kivonat, amely részben tömörsége miatt, részben, mert a német nyelv az ilyen eszmék fejtegetésében kiváltkép kiművelt, igazán klasszikus nyelv, — olyan meglepő költői szárnyalással zárja ezt a nehéz, súlyos, szigorúan tudományos könyvet, hogy minden olvasója lelkében sokáig, nagyon sokáig visszhangzó benyomást hagy hátra. És lehet-e tudományos könyvnek is szebb sikere?!

Ez ismertető sorok írója régebbi időkben nehezen tudott megbarátkozni a stilisztikával, míg alapos, széles látókörű és az ott rejlő legmélyebb problémákkal foglalkozó német művek nem kerültek kezébe; csak ekkor értette meg ennek a tudományágnak a létjogosultságát, mert a mechanikus skatulyázások sohasem elégíthették ki. Ugyanily feloldó hatással lehet ez a Pauler-féle logika mindenkire, aki eddig csak az unalmasan pedáns, szűk keretek közt mozgó, a hivatalos német s magyar szaktudománytól szentesített gondolkodástanokat forgatott. Itt valami egészen mást kap, ez igazán elmemozdító mű, amint különben ezt tartja a szerző is, az előző szerint, könyve legfőbb hivatásának. Nemcsak filozófiával foglalkozóknak kellene ezt a kötetet végigolvasniok, hanem mindenkinek, aki tudományra adta magát, de elsősorban a szellemi tudományok művelőinek. Valameny-

nyi szaktudományban mind fájdalommasabban nélkülözzük az igazi, valóban lelkiismeretes filozófiai és logikai alapvetést, a logikai elvekhez való szigorú ragaszkodást. Kemény iskola ez a Pauler-féle könyv, de a szellemi tudományok minden lelkiismeretes munkásának át kellene dolgoznia magát rajta.

A mű két nagy részből áll: az első a *tiszta logika*, a második az *alkalmazott logika*. Az elsőben az igazság fennállása és az igazság szerkezete főcímek alatt fejti ki a szerző más munkáiból is részben már ismert eszméit, de behatóbban, részletesebben. „Az igazság részei”, „a logikai alapelvek”, „a logisma”, „a tétel”, „a syllogismus” egészen új beállításban, új, termékeny szempontok szerint tárgyalnak régi problémákat. A második főrész Gondolkodástan-, Tudománytan-, Ismeretkritikára oszlik.

A fölfogás szellemességének jellemzésére álljon itt a kiindulópontok rövid vázolója. A tiszta logikának a szerző szerint két alapproblémája van s ennek megfelelően két főrészből áll. Az egyik az igazság subsistentiamódja (az igazság hyparchológiája), a másik az igazság struktúrája (az igazság statikája). Az igazság subsistentiája az érvényességében áll. Ez abban különbözik a létezésétől, hogy a létező permanens hatást fejt ki s így az örök változás forrásául tekintendő. Ezzel szemben az érvényesség nem valóságtényező, hanem oly permanentia, amely minden létezés előfeltételét képezi, amennyiben a létező épp azáltal létezik, hogy a létezés kifejező tétel igaz, vagyis érvényes. A hyparchológia az igazságnak négy alapvonását emeli ki. 1. Egynél több igazság létezik, de az összes igazságok egy összefüggő rendszert képeznek. 2. Minden igazság három irányú (pozitív, negatív, limitatív). 3. Végtelenül sok igazság van. 4. Minden igazság egyetemességet foglal magában. Minden tetszőleges igazság már azon a réven is összefügg minden más igazsággal, mert *igazság* s így minden igazsággal közös struktúrája van, mely által az összes igazságok egy bizonyos relációba kerülnek egymással. A második tételre példa a pozitív állítás, hogy $2 \times 2 = 4$, amely egyúttal kimondja azt a negatívot is, hogy két-

szer kettő *nem* 5, valamint, hogy ez nem tartozik azon relációkhoz, amelyek öttel egyenértékűek (limitatív). Az igazságok végtelen sokaságának Bolzano adta bizonyítékát: ha azt állítjuk, hogy csak *egy* igazság létezik, pl. „A est B”, legalább még azt az egy igazságot kell megengednünk, hogy ezen az egy igazságon kívül más nem érvényes. Ha ezt elismerjük, önként adódik a harmadik, hogy e kettőn kívül nem létezik több igazság s így tovább. A véges számú igazságok fogalma önellenmondásban szenved. A szerző két irányban kiegészíti Bolzano bizonyítékát: a) egy igazságot kifejező tétel ezen tétel igazságának az igazságot is magában foglalja; b) kétszer kettő négy: egyben azt is jelenti, hogy *nem* öt, *nem* hat, stb. A negyedik pontra vonatkozólag: ha kimondjuk, hogy valaki nagy költő, ez már föltételezi az ilyen általános igazságot, mint „vannak költők”, „vannak nagy költők” stb. Mindebből következik, hogy emberi ésszel egyetlen egy igazságot sem gondolhatunk teljesen végig! Csakis véges számú képzetet vehetünk fel tudatunkba, de minden igazság végtelen sok tagból áll. Továbbá minden igazság abszolút kész és mozdulatlan jellegű, a fölünk megismerhető igazságok pedig mind töredékesek. Ilyen módon kitűnik a pszichológizmus álláspontjának a tarthatatlansága, amely szerint az igazságnak csak az emberi gondolkodásban lenne subsistentiája s így érvényesség és elgondoltság egy lenne. Egyetlen egy igazság sem fér azonban be a maga teljességében az emberi gondolkodásba: az igazságnak csak *töredékeit* ismerjük meg s így ennek subsistentiáját egyáltalán nem alapíthatjuk tudatunkra. Hiszen olyan igazságokat kell fölténnünk, melyeket nem ismerünk, sőt amelyek számunkra fölismerhetetlenek, éppen azért, mert minden igazság az igazságok végtelen sorának kiindulópontja. Ez az egy körülmény is elegendő a pszichológizmus tanának a megdöntésére!

Mindebből látható, hogy ez a könyv a magasabb szellemi élvezeteket kedvelő inyenceknek való csemege s egy olyan alkotás, amilyenekből nem túlságosan sokkal dicsekedhet a magyar szaktudomány.